

Anne Bitch og Anja Emilie Kruse: Bak lukkede dører. En bok om voldtekt

Heinskou, Marie Bruvik

Published in:
Sosiologi i Dag

Publication date:
2013

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Document license:
[Ikke-specificeret](#)

Citation for published version (APA):
Heinskou, M. B. (2013). Anne Bitch og Anja Emilie Kruse: Bak lukkede dører. En bok om voldtekt. *Sosiologi i Dag*, 43(4), 99-102.

Anne Bitsch og Anja Emilie Kruse (2012): *Bak lukkede dører. En bok om voldtekt*. Oslo: Cappelen Damm, 383 s.

Anmeldt af Marie Bruvik Heinskou

Voldtægt er et kompliceret problem. Et er, at det teoretisk kiler sig ned, som et brændpunkt i feministisk teori, noget andet er, at det empirisk, med nye former for frisættelse af seksualitet, også er et fænomen der tager varierende udtryk og form. Intimiteter er, alt andet lige, også historiske og kontekstbetingede. Derfor er voldtægt også et fænomen der forandrer sig; det afspejler seksualitet og køn i forandring, og afspejler at grænser for krop og seksualitet kan være uklare eller til forhandling. Disse forandringer og også gentagelighed, kan være en udfordring for retssystemet, når det skal dømme i voldtægtssager. Det er også en stor opgave at give sig i kast med at undersøge 'voldtægt', og nogle formår bedre end andre, at rumme kompleksiteten, når de går til selve sagen. Komplexitet er noget af det som bogen *Bak lukkede dører. En bok om voldtekt* af Anne Bitsch og Anja Emilie Kruse kaster sig ud i. Bogen er skrevet indenfor den mere populærvidenskabelig genre. Det betyder, at tilgangen er mere ustruktureret, og båret frem af en induktiv tilgang, hvor vi også undervejs får lov til at mærke forfatternes egen indignation og følsomhed i forhold til bogens genstandsfelt. Det bliver både bogens styrke og svaghed. Lad mig komme ind på det efter en gennemgang af bogens intentioner.

Voldtægt og de usynlige ofre

Bogens genstandsfelt er de voldtægter, hvor offer og gerningsmand/kvinde kender hinanden. Det er de voldtægter der udgør størstedelen af anmeldte voldtægter, men også der hvor mørketallet er højest. Bogen handler således om de 'usynlige' ofre og går bag de lukkede døre i retssale, hvor sager henlægges eller fører til frifindelse eller tvivlsomt lave straffe. Hermed problematiseres retssystemets krav til bevisbyrde og bogen beskriver et retssystem, hvor voldtægt ikke passer til retssystemets definition af, hvad en voldtægt er.

Dermed er der fra begyndelsen ikke tvivl om, at offerperspektivet er hovedfokus på alle niveauer – og det vedrører både mænd og kvinder. Det er heller ikke tilsløret, at det er en bog, der er båret frem af indignation og følelse, hvilket understøttes af forfatternes egne autoetnografiske vignetter, der i prosa

gengiver episoder fra forfatternes eget liv, hvor gråzoner af seksualiteten udfoldes. Det gør tilgangen hudløs – eller afklædt. Der er noget på spil, og ingen, heller ikke forfatterne selv, kan sige sig fri for oplevelser der nærmer sig krænker eller offerets. Det er på sin vis modigt, når vi hører, ikke blot om ofre for voldtægt, men også om forskernes egne erfaringer om at overskride andres grænser eller blive grænseoverskredet.

Nuancer og kompleksitet

Bogen er inddelt i seks dele. Den første del, *Relasjonsvoldtekt: De vanskeligste voldtektene*, beskriver relationsvoldtægter hvor sårbarhed og fortvivelse undermineres af et retssystem, der ikke er gearret til den slags sager. Ved en gennemgang af en retssag i den norske lagmannsret, der vedrører voldtægt i et ægteskab mellem en kvinde og mand med Irakisk baggrund, bliver vi præsenteret for et retssystem, der efterspørger meget intime detaljer for at kunne dømme. Kritikken af retssystemet på det punkt er ikke ny, men muligvis værd at gentage. I dansk sammenhæng har denne kritik også været rettet mod politiet af bl.a. Camilla Laudrup (2006), ligesom store dele af den klassiske feministiske litteratur bl.a. MacKinnon (1989) har fremført denne kritik.

Bogens anden del, *De usynlige ofre: Om menn som bliver voldtatt*, handler om de usynlige ofre – om mænd som bliver voldtaget. Denne del af bogen er klart et af de mest spændende og nytænkende analytiske bidrag. Her stiller forfatterne de kontroversielle spørgsmål: *Hvad sker der, når voldtægt går fra at være kvindepolitik til at blive et menneskeretligt anliggende? Hvad sker der, når feminismen mister sin uskyld og når sociobiologien kommer til kort?* Her diskuteres det hvorvidt kvinder altid a priori kan antages for at være ofre for seksuelle overgreb. Hvad med mænd? Kan de også være ofre i det seksuelle spil? Vi får indblik i, at mænd, også kan opleve, at de bliver udnyttet, objektiveret og gjort til genstand for en kvindes behov f.eks. for at børn og også at blive seksuelt misbrukt. At bringe denne problematik frem i lyset er kontroversiel og tiltrængt. Hermed illustrerer forfatterne, at de vover et skridt i en ny kønspolitisk retning. De stiller spørgsmålstejn ved myten om at *alle* mænd *altid* har lyst til at sex, og fremhæver, at den myte kan føre til straffefrihed for kvindelige overgribere. Også mænd, der voldtager mænd debatteres, og forfatterne antager, at mørketallet for mandlig udsathed er større end kvinders. Det er kontroversielt og modigt.

Bogens del 3: *'Voldtektsmannen: en afoss?'* I denne del af bogen diskuteres, blandt andet hvorledes det som kan kaldes voldtægtsens 'gråzoner' også er voldtægt. Her problematiseres det, at kvinder ofte tilskrives et ansvar for at seksuelle situationer går galt, fordi de ikke får sagt klart fra. Pointen i denne del af bogen er blandt andet, at *'hvis man er sånn nogenlunde orienteret mot den andres kropp, merker man hvis den andre ikke har lyst. Seksualitet handler om, at man bliver invitert til sex, invitert inn i den andres kropp. Og ikke om man bare skal vente på det lille 'nei'-et verbalt'* (112), skriver forfatterne. Herigennem antager forfatterne, hvorledes overgribere slider med et forvrænget selvbillede og en følelse af utilstrækkelighed. I samme del behandles temaet om gruppevoldtægter, hvor et ritualiseret forløb er medkonstituerende for et specifikt maskulint fællesskab. Igen påvises det hvorledes retssystemet halter bagud i forhold til at dømme adækvat i disse sager. I bogens del 4: *(U)retten er satt: Om retssystemets behandling af voldtekt*, diskuteres politiets tilgang til voldtægtsanmeldelser, hvor det bemærkes, at kvinders adfærd, stadig har betydning for, hvilken alvor politiet tillægger en voldtægtsanmeldelse, og hvordan kvinder kæmper om retten til at indtage en position som værdigt offer i politiet. Et 'værdigt offer' beskytter sin dyd og særligt fremhæver Bitch og Kruse, at prostituerede har vanskelige vilkår i forhold til voldtægtsanmeldelser *'Den kvinde som ikke vokter sin dyd med omhu, har ikke krav på samme oppreisning, selv om hennes livssituasjon kan leses som udtrykk for mangel på alternative valgmuligheter'* (s. 205). Gennem en overbevisende beskrivelse præsenteres vi for den overbevisende problematik: at prostituerede i retsforhandlinger undergår uanstændig og ufølsom retorik. Hermed fremtvinges spørgsmålet om hvorvidt prostituerede har lige så stor retssikkerhed som andre kvinder. Samme problematik fortsættes i bogens del 5: *Voldtektsmyter i likestillingslandet*. Her konkluderes det, at det norske retssystem halter bagud i sager hvor offer og gerningsmand kender hinanden i forvejen. Det er ikke ofrene, men systemet, som har et troværdighedsproblem, konkluderer Bitch og Kruse. Samme pointe gentages i bogens del 6: *Ja betyr ja: Fra skyld og skam til nytelse og samtykke*, hvor det kritisk argumenteres, at idylliseringen af en kvinderolle, som bare er baseret på skønhed, passivitet og indadvendte sysler ikke fremmer en plads for kvinder som hele mennesker i et ligestillet samfund. Et samfund, hvor kvinders begær også må få plads til at udtrykke sig.

'Bak lukkede dører' er en vigtig bog. Den er et tiltrængt bidrag til analysen af voldtægt og dette bidrag overskygger også, at der er en del kritikpunkter, som dog må nævnes: Bogen er stedsvis rodet og fremstår ustruktureret og

usystematisk. Det kan skyldes den populærvidenskabelige genre, men det betyder også, at der, ud over flere gentagelser i bogen, er en række modsigelser, hvor forfatterne både gerne vil gøre op med et universelt paradigme for tolkninger af mænd og kvinder, men til tider, fordi forfatterne har en meget bred ramme, kommer til at gentage dette paradigme – særligt i deres analyse af mænds intentioner for at voldtage. Hermed bliver voldtægtsbegrebet i bogen grænseløst. Alle er ofre på den ene eller anden måde. Og når forfatterne vælger at skrive i det følelsesbetonede sprog, de nu gør, er det vanskeligt ikke at lade sig forføre af 'offer-paradigmet'. Interessant kunne det have været, hvis forfatterne stillet sig uden for et a priori offer paradigme og også spurgt til, om det altid er konstruktivt, at betragte individer som ofre for seksualitet. Seksualitet bliver det grundlæggende problem i bogen. Og selvom forfatterne gerne vil fremhæve nydelse, så er der meget få nuancer af den nydende side af seksualitet her. Derudover kunne det også have været interessant, hvis forfatterne havde vovet, ikke kun at kritisere retssystemet, men også sat analysen i perspektiv af en samtidsanalyse, hvor alle *også* må tage vare på sig selv og hinanden. Hermed ville forfatterne kunne kaste bolden mere direkte videre til individ, seksualoplysning og system – men altså ikke blot rette skytset mod retsvæsenet. Når dette er sagt, så er bogen læseværdig, analytisk modig og informativ. Man kunne sagtens have ønsket en mere nøgtern tilgang, men pointerne omkring særligt prostitueredes mangelfulde retsstilling i voldtægtssager og mænds sårbarhed overfor kvinder i det seksuelle spil, gør at bogen er hele sit bidrag værd. Det er tiltrængt og bevidner også, at feltet for forskning i voldtægt er under forandring. Det kaster forhåbentligt nye og nuancerede analyser og forskningsbidrag af sig.

Litteratur

- Laudrup, C (2006): Var det en voldtægt? En undersøgelse af menneskerettigheder og voldtægtssager i Danmark. Kbh: Center for voldtægts ofre.
- MacKinnon, C.A. (1989): *Toward a Feminist Theory of the State*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.